

pastorales conscriptas esse in illo temporis spatio, quod intercedit inter liberationem a prima captivitate et mortem Apostoli?

R. Affirmative.

(Sr. Acta Ap. Sedis V. pag. 291. seq.)

Bilješke iz bogoslovske literature.

Biblijske bilješke.

Besjeda na gori i oprosni govor Spasitelja. (Paralela.)

Sv. Irenej nazvao je evanđjelja pregnantno: *εὐαγγέλιον τετραμορφον*¹ označujući, da su sva četiri evanđjelja jedno evanđjelje u 4 forme, t. j.: da isti Duh Sv. govori preko svakog evanđjeliste.

Tko se pobliže bavi najljepšom i najznamenitijom knjigom na svijetu, uvjerio se, kako su riječi velikoga svjedoka tradicije istinite. — Zato se divimo smjelosti tolikih modernih kritičara, koji hoće da vide protivuriječje izmeđju sinoptičkih evanđjelja i evanđjelja Ivanova.

Objekcije protivnika riješavaju se u introdukciji, a ovdje želimo pokazati — poređjujući dva prekrasna bisera, predočujući po želji sv. Vincencija Lirinskoga njihov sjaj: esto spiritalis tabernaculi Beseleêl, pretiosas divini dogmatis gemmas exculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adiace splendorem, gratiam, venustatem² — kako postoji divna harmonija izmeđju Mateja i Ivana.

Megju najljepše odlomke Matejeva evanđjelja spada svakako besjeda na gori, a Ivanova evanđjelja oprosni govor Spasiteljev na posljednoj večeri. Jedan govori Gospodin javno okružen Apoštolima narodu židovskomu, a drugi govori privatno na posljednoj večeri samo učenicima; jedan govori veliki učitelj, kralj i zakonoša, a drugi govori nježan otac dječici svojoj, svojim milim učenicima. Jedan govori Gospodin sred svoje javne djelatnosti, drugi na svršetku, kad treba da po muc

¹ Ir. adv. hæer. III. 11. Migne: *φαιρωδεις τοις ανθρωποις, εδωκεν ημιν τετραμορφον το εδωγγελιον, ενι δε πνευματι συνεχόμενον.*

² Commonitorium s. Vincentii Lirinensis.

i križu pogje k Ocu svomu. U jednom riše duh kraljevstva nebeskoga na zemlji, govori o pravdi kršćanskoj, o dužnostima glavara, o svrsi našoj, o načinu, kako ćemo je postići, o intenciji kod dobrih djela — jednom riječi uči, kako treba da je rad člana kraljevstva mesijanskoga ili kršćanina harmoničan, uvijek upravljen prema vječnoj svrsi t. j. prema vječnim dobrima. U drugom naglašuje stožernu krepost ljubavi; obećaje jakost sa visine: Duha Sv., Duha istine i tješitelja; pozivlje učenike na što tjesniju zajednicu s božanskim učiteljem (prispodoba čokota i loze); nježno ih tješi, da ustraju za progona iz ljubavi prema Učitelju i misleći na vječnu radost, koja ih čeka u nebu iza mnogih pravedničkih suza i jadikovki; moli za ustrajnost učenika i jedinstvo Crkve, da bude odraz najsvetijeg jedinstva, koje postoji izmegju božanskih osoba.

Besjeda na gori nalazi se u 5., 6. i 7. glavi Matejeva evanđelja, a oprosni govor u 13.—17. glavi Ivanova evanđelja.

Besjeda na gori počinje se s blaženstvima. Ona pokazuje, kako postajemo gragjani države Božje, ona nas upućuje, koja su prava i trajna čovječja dobra, u čem je bit kraljevstva Božjega na zemlji. Besjeda na gori kaže nam jasno, da svijet ne može čovjeka usrećiti sa svojim nasladama, užicima i potrebama; ergo blago čovjeku, koji je slobodan od svijeta, jer poznaje nedostatak svjetskih dobara. Besjeda na gori objava je istine i pravoga života. Gospodin kao najčvršći graditelj predočuje našu zadaću, dužnosti, daje moć i silu, da duhovna zgrada bude što čvršća, do čovjeka je da sudjeljuje. Besjeda na gori ne ruši nijedno pravo dobro zemaljsko; no ona predočuje, da ne može biti svrha naša, što je prolažljivo i nestalno nego materijal, sredstvo, da postignemo nebo. Evanđelje je blaga vijest; zato i besjeda na gori ne oduzumlje nego daje i krijepi nadu. Upravo jer je predragocjeno i vječno, što pruža, za to ne može imati trajne vrijednosti prolažljivo i nestalno, što može čovjeka momentano začarati. Zato besjeda na gori ne traži da se odrekemo onoga, što je doista bogato, veselo, jako, već traži da se odrekemo balasta i otrova. Ne traži da se odrekemo krepkoga duševnog života, nego imamo se odreći duševne sušice t. j. grijeha, ne smijemo dozvoliti da robuju bićem našim neuredne strasti, inače je neizbježiva duševna tama, duševna smrt. Ergo besjeda na gori pouzdano traži, da svijet lakomišljeni, nestalni, raspadljivi, griješni, varavi, ne vlada srcem.

našim. No obilno nagragjuje čovjeka, ako je ostavio svijet i prezreo sirenske mu glasove, pošto mu pruža vječna, nebeska, neprolažljiva dobra. Gospodin govori u besjedi na gori riječi pravoga blaženstva, čiste pravde i istine. Gospodin traži od svih pravih članova, da idu putem, koji im je označio, makar da su i uska vrata i tijesan put, koji vodi u život vječni; no Gospodin daje slabome čovjeku i energiju, da ne sustane na teškomu putu evangjeoske istine i pravde. Tko ga slijedi, oslobagja ga od tiranstva strasti; zabranjuje svom pristalici mržnju, osvećivanje, nečistoću, uči ga blagosti, čistoći, iskrenosti; ljubavi prema bližnjemu. Diže ga sa zemlje, koja nas može na sto načina gnječiti, k nebu k Ocu našem, koji nas jedino može usrećiti. Prema tomu besjeda na gori energiju našu ne ruši, ne obara, nego izvanredno krijepi i podiže za ovaj svijet i vječnost. Tko njezina načela slijedi, postaje slobodan u Kristu, ne robuje svijetu, ni onome, što je u svijetu, te što prije ili kasnije vodi do razočaranja duševne praznine, očajanja, a često i u bolnicu, ludnicu i do prerane smrti. Besjeda na gori vodi nas u više sfere, gdje pravda i ljubav vlada, a mi treba da si taj divni položaj stečemo, boreći se krepko, razvijajući svu duševnu energiju, podupirani milošću Kristovom. Besjeda na gori počinje se s blaženstvima. Protivno od devize svjetske označuje sreću i blaženstvo čovječje. Svijet smatra blaženima bogataše, ljude, koji dnevno provode život svoj u simpozionu, osvajače, Uebermenschen, koji brutalno ruše i svete veze, da dogju do svojega cilja. U svijetu prosperiraju često silnici, tvrđice, turbulentni elementi, koji uživaju u trvenju, svagji i zavisti, putene duše; podle duše, koje su kadre i najodvratnije stvari izvesti, da im dobro bude, misleći na naklonost mogućnika ovoga svijeta, a ne mareći za trajnu milost Božju. Protivno od devize svjetske označuje besjeda na gori i sreću i pravo blaženstvo čovječje. Siromašni duhom postaju bogatima, jer je njihovo kraljevstvo nebesko; žalosni primit će utjehu Božju; krotke duše posjedovat će najdivnije kraljevstvo t. j. nebo; koji gladuju i žegjaju pravdu, ti će se zasititi, t. j. smiriti u Gospodinu; milosrdni naći će milosrgje u Boga milosrgja; čisti srcem gledat će Boga; mirotvorci zvat će se sinovi Božji; koji progonstvo trpe radi pravde, odlični su članovi kraljevstva mesijanskog i neba. Ergo bol, stradanje, suze i progonstvo nisu zapreka nego postaju sredstvo savršenstva i blaženstva. Koji se svega odriču posje-

duju Boga, koji trpe radi pravde, presretni su; blage i ponizne duše su najjače, čista srca promatraju ljepotu Božju; progonjeni radi pravde triumfiraju. Blaženstva svršavaju s mučeništvom.³ No da kršćanin cijeni, što svijet prezire, treba da zaljubi blaženstva. On treba da iz nesebične, požrtvovne i krepke ljubavi djeluje za pravo dobro svoje i društva. U njega treba da je ljubav spremna i poći na muke, samo da se ne ogriješi o načela istine i pravde; ta ljubav treba da je jača od prirodnih poriva, od sebeznanosti i od smrti. Blaženstva traže čistu, požrtvovnu djelatnost, zahtijevaju djelotvornu ljubav za dobro pojedinca i zajednice.

Oprosní govor ističe jednako na početku ljubav kao fundamentalnu krepost, kao najljepšu značajku pravih Kristovih učenika, te se opetovano na tu najljepšu i najpotrebitiju krepost, bez koje ne može biti harmonije u duši, na istu vraća: *ἐντολήν καινήν ἢν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους . . . ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις . . . αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολή ἢ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις ἦν ψυχῆν αὐτοῦ ὅῃ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. ὑμεῖς φίλοι μου ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.*⁴ Gospodin zove ljubav kao novu zapovijed, jer zapovijeda, da budemo slični Njemu, vladajući se prema bližnjemu daleko od svake sebeznanosti, pripravní i na martirij.⁵ Ergo blaženstva u Mateja divno konkordiraju sa zapovijedi novom o ljubavi u Ivana.

Gospodin u besjedi na gori zove apostole sol zemlje i svijetlo svijeta upozorujući ih, kako su dužni svijetliti narodu svetim životom, propovijedanjem čistoga evanjelja, i podržavati život istine i milosti. U oprosnom govoru uči ih, kako će moći vršiti uzvišeno zvanje svoje kao preporoditelji ljudskoga roda. Treba da su u najužoj svezi s Gospodinom kao loza sa čokotom. Kao što sol, ako obljutavi, nije ni zašto, nego da se pogazi i baci na polje, tako i loza, ako ne ostane na čokotu, nije ni za što, budući suha, nego da se spali.⁶ Sol zemlje, koja će preporagijati svijet, svijetlo, koje će mu svijetliti, plemenita loza, koja će donijeti lijepe i zamjerne plodove, bit će Apostoli i nji-

³ Didon, Jesus Christ, Les Discours sur la montagne.

⁴ Iv. 13, 34. 35; 15, 12. 13. 14.

⁵ Knabenbauer, Commentarius in evangelium secundum Joannem.

⁶ Mat. 5, 13. 14. 15. 16.; Iv. 15, 1—6.

novi nasljednici, ako budu u najužem kontaktu sa najsavršenijim čokotom Gospodinom Isusom Kristom. Od njega im vlast, kroz njega im milost: *δτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν.* Ergo treba da Gospodin Isus Krist u njima živi, onaj, koji je rekao: *πῦρ ἤλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη* (Luc. 12, 49).⁷

Besjeda na gori naglašuje, da pravda kršćanska nije u osvećivanju, nije u putenosti, u neiskrenosti i laži, u mržnji protiv neprijatelja, nego u miroljubivosti, u čistoći, u istinitosti, iskrenosti i u ljubavi prema neprijatelju;⁸ u toj posljednjoj kreposti pravo je kršćansko savršenstvo. Koji ljube neprijatelje, postaju slični Ocu nebeskomu, koji blagodati prirode dijeli dobrima i zlima: *ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν . . . ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, δτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.*⁹ Da čovjek ljubi onoga, koji ga mrzi, napada i progoni, to je vrhunac pravde, to je duševni martirij, do kojega se može uspeti samo dijete Božje, zato i pozivlje nježno Gospodin: *Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς, τέλειοι, ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.*¹⁰ Tako konkordira besjeda na gori s oprosnim govorom, gdje se veličajno naglašuje ljubav kao fundamentalna krepost Kristovih učenika. Gospodin u besjedi na gori upozoruje, da ima plemenita intencija pratiti dobra djela, inače ne ćemo imati plaće kod Oca nebeskoga.¹¹

U oprosnom govoru nalaže, da ušćuvaju učenici zapovijedi njegove i tako će ostati u ljubavi Spasiteljvejoj, kao što Gospodin ostaje u ljubavi Očvejoj, što je održao zapovijesti Oca svojega.¹² No Gospodin uvijek odbijao taštu hvalu ljudsku, toliko puta zabranio razglasiti slavna djela svoja, sakrio se pred narodom, kad ga htjedoše zakraljiti. Ergo kao što je Gospodin najnesebičnije vršio volju Oca nebeskoga, da se Otac proslavi,¹³ tako treba da i učenici vrše, ne težeći nikad za varavim i prolažljivim aplauzom ljudskim. Gospodin u besjedi na gori uči nas, da uvijek s pouzdanjem molimo „Oče naš“, te isprosimo

⁷ Iv. 15, 5.

⁸ Mat. 5, 20.—48.

⁹ Mat. 5, 44. i 45.

¹⁰ Mat. 5, 48.

¹¹ Mat. 6, 1—7.; 6, 16—18.

¹² Iv. 15, 10.

¹³ *ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς* Iv. 17, 4.

što nam je potrebno za dušu i tijelo; pozivlje na ustrajnu molitvu predočujući u nježnoj paraleli dobrotu nebeskoga Oca.¹⁴ U oprosnom govoru pozivlje Gospodin ponovno učenike, da mole Oca u ime njegovo i primit će, da se proslavi Otac u Sinu: *ἵνα δοξασθῆ ὁ πατήρ ἐν τῷ υἱῷ.*¹⁵ I ovdje ističe nježnu ljubav Oca nebeskoga prema vjernicima: *αὐτὸς γὰρ ὁ πατήρ φιλεῖ ὑμᾶς ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ θεοῦ ἐξῆλθον.*¹⁶ Besjeda na gori uči, da nitko ne može služiti dva gospodara,¹⁷ t. j. da tko iskreno služi Bogu, mora doći u sukob s gospodarom ili bogom ovoga svijeta¹⁸ i njegovim pomagačima. Oproсни govor navodi razlog, zašto svijet mrzi učenike Kristove. Upravo zato, jer nisu polovični ljudi, nego odlučni, stalni i energični vršitelji Kristova evanđelja, treba da dijele udes svojega Učitelja: *Ἐὶ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε, ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἀντὶ ἰδίου ἐφίλει, ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ.*¹⁹ U besjedi na gori slavi Gospodin divnu Providnost Božju, koja se brine i za nerazumnu prirodu, koliko će po tom više pobrinuti se Otac nebeski za djecu svoju. Ergo neka djeca Božja traže najprije kraljevstvo Božje i njegovu pravdu, pa će im se i potrebite zemaljske stvari dodati.²⁰ Oproсни govor predočuje nježnu brigu Spasiteljevu, koji ne ostavlja učenike svoje kao sirotice, nego će umoliti Oca, da dogje Duh tješitelj, Duh istine, da ostane za uvijek s učenicima Kristovim.²¹ Ergo mila Providnost krijepit će i ravnat Crkvu kod njezinoga osnutka i razvoja do svršetka svijeta. Gospodin u besjedi na gori pozivlje sljedbenike, neka upotrebjavaju i oštrije operacije, da spasu dušu svoju; pozivlje ih, neka ugju na uska vrata i tijesan put u nebeski Jeruzalem, ergo pozivlje na samozataju.²² Oproсни govor ističe, da će učenici plakati i jaukati, a svijet će se radovati; ergo da se kroz mnoga stradanja dolazi do vječne radosti.²³ Gospodin u besjedi na gori

¹⁴ Mat. 6, 9—16; 7, 7—12.

¹⁵ Iv. 14, 13. 14.; Iv. 16, 23. 24.

¹⁶ Iv. 16, 27.

¹⁷ Mat. 6, 24.

¹⁸ ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου, II. Kor. 4, 4.

¹⁹ Iv. 15, 18. 19.

²⁰ Mat. 6, 25—34.

²¹ Iv. 14, 16. 17. 18.

²² Mat. 5, 29, 30; 7, 13, 14.

²³ Iv. 16, 20. 21. 22.

nalaže, da svaki živi prema evangjelju, želi li se spasti; inače mu ne će ništa koristiti, bilo ne znam kaki izvanredni darovi, na pravednom sudu, koji će Spasitelj držati.²⁴ Tako Gospodin zajedno otkriva svoju izvanrednu čast i vlast, da je pravi Bog, sudac cijeloga svijeta. Oprosní govor riše nam velebnu molitvu Gospodinovu, gdje naglasuje, da je iste naravi s Ocem i gdje moli Oca, da vide učenici vječnu slavu njegovu.²⁵ Gospodin ističe svoje veličanstvo, jer hoće i može svoje prijatelje usrećiti slavom nebeskom: *θέλω ἵνα ὅσων εἰμι ἐγὼ κἀκεῖνοι ὦσιν μετ' ἐμοῦ.*²⁶ Gospodin u besjedi na gori zabranjuje, da se išto odstrani od svetoga zakona njegova, upozoruje vjernike, da se čuvaju heretika,²⁷ ergo nalaže, da čvrsto i odlučno prijanjaju uz svu evangjeosku istinu. Osugjuje svaki kompromis sa zabludom.

U oprosnom govoru obećaje učenicima Duha svetoga, Duha istine, koji će učenike čuvati od vjerskih zabluda i koji će im dati mir.²⁸ Duha istine mogu primiti samo pravi učenici Kristovi, dok ga svijet ne može primiti, jer ga ne vidi i ne zna, a učenici će ga upoznati, jer ostaje kod njih i u njih će biti: *τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει. ὑμεῖς γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῶν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται.*²⁹

Svijet, čiji je poglavica sotona,³⁰ podvržen je zabludi i laži, zato *οὐ θεωρεῖ*, ne vidi t. j. ne promatra evangjeoske istine, već ju mrzi, od nje se odvraća, a prema tomu ne će, da ga Duh sveti sa utješnom istinom ravna.

Zato kao što se svijetlo i tama ne podnosi, tako je potrebit rat izmegju kraljevstva Božjega i kraljevstva sotonina. Toga radi mrzi svijet kraljevstvo mesijansko, jer je kraljevstvo istine, a progoni i one, koji šire tu istinu; ergo propovjednike čistoga evangjelja. Stoga Gospodin upozoruje u besjedi na gori, da budu propovjednici riječi Božje razboriti, te ne izlažu riječ Božju profanaciji niskih i raspuštenih duša, koje ne razumiju što je Božje, jer ne samo da strada svetinja, nego bi mogli i sami trpjeti: *μὴ ὁῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίῃ, μηδὲ βάλῃτε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν*

²⁴ Mat. 7, 21. 22. 23.

²⁵ Iv. 17.

²⁶ Iv. 17. 24.

²⁷ Mt. 5, 17—20., 7, 15—20.

²⁸ Iv. 14, 26. 27.

²⁹ Iv. 14, 17.

³⁰ Iv. 12. 31. *ἔρχων τοῦ κόσμου τούτου.*

*ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ρήξωσιν ἑμᾶς.*³¹

Ako ikad, treba vjernici da u današnje doba, kad toliki postaviše sjekiru na fundamenta svete vjere naše, mole utjehu milost i mir Duha sv., da im zaštiti najdragocjeniji poklad čistoga evanđelja, protiv niskih, putenih, oholih duša i grabežljivih vukova u ovčjem odijelu, koji se rugaju onome, što je nama najsvetije i grozničavo rade, da razore i opustoše Crkvu Kristovu. Ergo: Veni Creator Spiritus! Veni sancte Spiritus!

Mislimo, da smo ukratko osvijetlili srodnost prekrasnih naših odlomaka. Predivni su, jer ih govorio onaj, koji je vječna Mudrost, vječni *λόγος* i najnježniji Sin čovječji, a nedostiživi su i preslatki, jer podržaje u njima najljepšu harmoniju ona krepost, koja je vez savršenstva,³² krepost, koja nikad ne propada.³³

Dr. Franjo Zagoda.

Dogmatske bilješke.

Zgodan predlog za rješenje pitanja o oprost. Čitateljima „Bogosl. Smotre“ bit će dobro poznato, kako mnogi bogoslovi da i čitave škole istočnih autokefalnih crkvi govore s nekom pogrdom o nauci katoličke Crkve o oprost. Iz njihova pisanja proizlazi, da oni ne znaju, ili ne će da znadu, što uči kat. Crkva o oprost. — (Cfr. „Полемичко богословље“ od Eriphanovića — preveo Petar Protić.)

Katolički bogoslovi, koji rade oko sjedinjenja odijeljene istočne Crkve s katoličkom, raspravljali su već i o tom pitanju na velehradskim sastancima, u publikacijama Velehradске akademije, a na slijedećem bi se sastanku imalo ex professo o tome raspravljati, da se tako što jasnije pokaže bogoslovima istoč. autokefalnih Crkvi, kako ne rade u suglasju s naukom Crkve prvih vijekova poričući nauku kat. Crkve o oprost. Odbor Velehradskih sastanaka redovito šalje svoj program rada i raznim ruskim bogoslovnim akademijama, pa to je i bilo povodom, da je učeni ruski profesor N. Glubokovskij stavio nekoliko krasnih pitanja u „Cerkovnom Vjesniku“ br. 10. str. 316. ex 1913. na

³¹ Mat. 7, 6.

³² Kološ 3, 14: *ἐπὶ πάντων δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἧ ἔστιν σύνδεσμος τῆς ἁλειότητος.*

³³ I. Kor. 13, 8: *ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει.*